

వ్యాకరణం :-

సమస్యలు - 1

సంధులు

సంధి : పూర్వపరపర్వములకు పరస్పరవికాదికమునకు సంధి అని అంటారు.

సంస్కృత సంధులు :-

1) సవర్ణజ్యోతి సంధి :-

సూత్రం :- అ, ఇ, ఉ, ఋలకు అవి అక్షరాలు పరస్పరవికాదికమునకు వాటి ద్వారా ఏకాదేశమును కలుపుతారు.

ఉదా
1) రామ + జలయ - రామాలయం
(అ+ఇ)

2) మునీంద్రుడు - మునీ + ఇంద్రుడు
(ఇ+ఇ) = ఊ

3) భానూదయం - భాను + ఉదయం
(ఉ+ఉ)

4) విత్తాణం - విత్త + ఋణం
(ఋ+ఋ)

రూపాసంధి :-

అక్షరములకు ఇ, ఉ, ఋలు పరస్పరవికాదికమునకు ఏకాదేశమును కలుపుతారు.

ఉదా :-

1) రాజ + ఇంద్రుడు - రాజేంద్రుడు
(అ+ఇ) = ఐ

2) రాజ + ఉల్లముడు - రాజోల్లముడు
(అ+ఉ) = ఊ

3) దీప + ఋషి = దీపఋషి
(అ+ఋ) అర్

3 వృద్ధి సూత్ర :-

అకారమునకు దీ, టిలు పరమైనప్పుడు వికారము
 ట, టిలు పరమైనప్పుడు బికారము
 టలు, టిలులు పరమైనప్పుడు అకలు దకాదేమునకు

ఉదా :-

① అకైక = అక + ఏక
 (అ + ఏ) = వి

② అఖర్షైర్షము = అఖయ + విషర్షము
 (అ + వి)

③ పాపిభూము = పాప + బిభూము
 (అ + బి) = ఔ

④ వివిషిభు = వివి + విషిభు
 (అ + వి) = ఔ

⑤ దకార్ణము = దక + ఋణము
 (అ + ఋ) = ఆ

⑥ ఋణ + ఋణం = ఋణారం = ఆ

4వ వృద్ధి సూత్ర :- అక, ట, టిలు అకారమునకు పరమైనప్పుడు పరమైనవికారములు
 య, ఏ, ఐలు అదేకమునకు

ఉదా :-

① అక + అయము = అక్రయము
 (అ + ట)

② ఏక + అక్యము = ఏక్రయము
 (అ + ట)

③ అణు + అక్ష్మం = అక్ష్మం
 (అ + ట)

④ ను + అన్తి = న్తి
 (అ + ట)

⑤ విభ్యు + అంక = విభ్రంక
 (ఋ + ట)

సంకీర్ణ సంధికి, తెలుగులోని సంధికి కొరకు ఘటం ఉంది. తెలుగులో ప్రార్థనాపదం చివర, పదములు మొదట ఉన్నప్పుడు తెలుగులోని సంధికి అనుగుణంగా పదములు మొదట ఉన్నప్పుడు ఏకాదేశముగా వచ్చినట్లుగా ఉంది. సంధి

ఉదా:- రాముడు + అతడు = రాముడతడు

(1) అక్షు సంధి:

అక్షునకు సంధి బహుళము.

ఉదా:- సీతయ్య = సీత + అయ్య

(2) ఇక్షు సంధి: తమిళాక్షరాల ఇక్షునకు సంధి ఏకల్యకము.

ఉదా:- దయ + ఇదులు = దయిదులు.

వివరణ:- దయ, దయి, దయినిభక్తిలోని 'క' అది, అది. ఇది, ఇది, దయి, దయి, దయి. యం॥ ది దయిదులు.

దయిదులు = దయ + అంతులు. దయిదులు అంటారు.

② సూత్రం :- క్రియాపదములకు సంధి ఏకల్యకము. వచ్చురి + అప్పుడు = వచ్చురుప్పుడు, వచ్చురియప్పుడు.

③ సూత్రం :-

కావ్యమున ఇక్షునకు సంధి లేదు.

వచ్చు + ఇచ్చెను = వచ్చులుచ్చెను.

౪) మధ్యమ పుంసే క్రియాలు సంధి అందును.

విరిణి + అప్పుడు = విరిణివచ్చుడు.

6. రుగాగమసంధి: - 1. కర్కణధారుయము నందు పేదాది శబ్దములకు 'ఇలు' శబ్దము పరంబగునపుడు రుగాగమములు.

(పేద, బేద, జవ, క్రొమ, బాలింత, మనుమ, ముద్దు, గొడ్డు మొదల పేదాదులు)
 కర్కణధారుయము నందు 'పేద' మొదలైన శబ్దములకు 'ఇలు' శబ్దము పరమైనపుడు రు ఇగవముగా వస్తుంది.

ఉదా: - పేద + ఇలు - పేద + రు + ఇలు - పేదరాలు
 బేద + ఇలు - బేద + రు + ఇలు - బేదరాలు
 మనుమ + ఇలు - మనుమ + రు + ఇలు - మనుమరాలు

2. కర్కణధారుయము నందు తత్సమ శబ్దములకు 'ఇలు' శబ్దము పరంబగునప్పుడు అత్సమమునకు ఉత్సమమును రుగాగమమునగు.

ఉదా: - కీర + ఇలు - కీరు + రు + ఇలు = కీరురాలు
 గుణవంత + ఇలు - గుణవంతు + రు + ఇలు - గుణవంతురాలు

7. ఝగాగమసంధి: -

1. కర్కణధారుయములందు ఉత్తునకు అచ్చుపరంబగునపుడు ఝగాగమములు

ఉదా: - కఱకు + అమ్మ - కఱకు + టు + అమ్మ - కఱకుటమ్మ
 నిగ్గు + అద్దము - నిగ్గు + టు + అద్దము - నిగ్గుటద్దము

2. కర్కణధారుయము నందు పేర్వాది శబ్దములకు అచ్చుపరంబగునపుడు ఝగాగమములు విభాషనగు.

(పేరు, చిగురు, పొదరు మొదలగునవి పేర్వాదులు)
ఉదా: - పేరు + ఉరము - పేరు + టు + ఉరము - పేరుటరము, పేరురము
 చిగురు + ఆకు - చిగురు + టు + ఆకు - చిగురుటాకు, చిగురాకు
 పొదరు + ఇల్లు - పొదరు + టు + ఇల్లు - పొదరుటిల్లు, పొదరిల్లు

8. అక్షరసంధి: - 1. అచ్చునకు ఇమ్రుడితలు పరమగునపుడు సంధి తరచుగా నగు. (ధ్వనిక్రమము యొక్క పరమాపము - ఇమ్రుడితము)

ఉదా: - ఔర + ఔర = ఔశార వీరి + వీరి = వీరీరి
 ఆహ + ఆహ = ఆహాహ

2. ఇమ్రుడితలు పరంబగునపుడు కడదుల తొలియచ్చు మీది వర్ణముల కెల్ల అదంతంబగు ధ్వనిక్రమము కారంబగు.

(కడ, ఎదురు, కౌస, బివర, తుద మొదలైనవి కడాదులు)

ఉదా:- కడ+కడ = క+ట్ట+కడ = కట్టకడ

ఎదురు+ఎదురు = ఎట్టు+ఎదురు = ఎట్టుఎదురు

నడుమ+నడుమ = న+ట్ట+నడుమ = నట్టనడుమ

బివర+బివర = బిట్ట బివర

3. ఆమెడితంబు పరంబగు నవుడు విభక్తి లోపంబు బహుళంబుగా

ఉదా:- అప్పుటికిన్+అప్పుటికిన్ = అప్పుటుప్పుటికిన్;
అప్పుటికి నప్పుటికిన్.

ఇంటన్+ఇంటన్ = ఇంటింటిన్ ; ఇంట నింటన్.

4. ఆమెడితంబు పరంబగు నవుడు మధ్యమ ము డు జ్ఞులకు లోపంబు విభాష నగు.

ఉదా:- ఉండుము+ఉండుము- ఉండుండుము, ఉండుముండు

కొట్టుడు+కొట్టుడు- కొట్టు కొట్టుడు; కొట్టుడుకొట్టుడు

5. అందదుకు ప్రభుతులు యథాప్రయోగంబుగ గ్రాహ్యంబులు.

ఉదా:- అదుకు+అదాకు = అందదుకు

తునియ+తునియా = తుత్తునియ

తుమరు+తుమరు = తొత్తుమరు

మిట్లు +మిట్లు = మిఱుమిట్లు.

9. ఆకసంధి:- 1. ఆ, ఈ, ఏ అను సర్వనామములు ఆకసములు

ఉదా:- 1. ఆ+కన్య = 2. ఈ+బోటు 3. ఏ+విధము

2. ఆకంబు మీది ఆసంయక్త వాల్లనకు ధ్విత్యంబు బహుళంబు గానగు.

ఉదా:- ఆ+కన్య = ఆ+కకన్య =

ఈ+బోటు = ఈ+బ్బోటు =

ఏ+విధము = ఏ+వ్విధము =

3. ధ్వరుక్తంబగు వాల్ల పరంబగు నవుడు ఆచ్చి కంబగు ద్వ్యంబు నకు ప్రాప్తంబగు.

ఉదా:- ఆ+కకన్య = ఆకకన్య

ఈ+బ్బోటు = ఇబ్బోటు

ఏ+వ్విధము = ఎవ్విధము.

సమాసములు

వేరువేరు అర్థాలు కలిగిన రెండు పదాలు కలిసి ఒక పదంగా ఏర్పడి ఒక అర్థాన్ని చెప్పినచో దానిని సమాసము అంటారు.

బాలవ్యాకరణములో చెన్నయ్యసూరి 'సమర్థంబులగు పదంబు క్రకపదులుగుట సమాసము అని నిర్వచించారు.

ఉదా:- తెల్ల + గులాబి. తెలుపు - రంగు, గులాబి పువ్వుల ప్రత్యేకత రెండు పదాలు కలిసి 'తెల్లగులాబి' - తెలుపురంగు గులాబి అని అర్థం.

1. విగ్రహావాక్యము:- రెండు పదములను కలిపి సమాసముగా చేసినప్పుడు ఆ సమాసములోని పదములు మధ్య అయోధిన విభక్తి ప్రత్యయములు పెండ్లగు వానిని చేర్చి, సమాసముల యొక్క అర్థమును వివరించు వానిని 'విగ్రహావాక్యము' అంటారు.

2. పూర్వపదము:- సమాసములలోని మొదటి పదమును 'పూర్వపదము' అంటారు.

3. ఉత్తరపదము:- సమాసములలోని రెండవ పదమును 'ఉత్తరపదము' అంటారు.

పాఠ్యప్రణాళికలోని సమాసములు 1. తత్పురుష 2. కర్మసారము 3. ధ్వంధ్వము, 4. ధ్వగువు 5. బహులీపో

1. తత్పురుష సమాసము:- సమాసములలోని ఉత్తర పదానికి

ప్రాధాన్యం ఉంటుంది. తనగా ఉత్తరపదార్థప్రధానమైనది.

విభక్తులతో ఏర్పడు సమాసము తత్పురుష సమాసము.

<u>సమాసము</u>	<u>విగ్రహావాక్యము</u>	<u>సమాసము వేరు</u>
పూర్వ కాలము	కాలము యొక్క పూర్వము	ప్రథమా తత్పురుషము
నెలతొల్పు	నెలను తొల్చిన వాడు	ద్వితీయా తత్పురుషము
గుణాధికుడు	గుణములచేత అధికుడు	ప్రతీయా తత్పురుషము
దేవరమేలు	దేవర కొఱకు మేలు	చతుస్థితత్పురుషము
దొంగ భయము	దొంగ వలన భయము	పంచమీ తత్పురుషము
రామబాణము	రాముని యొక్క బాణము	షష్ఠీ తత్పురుషము
మాటనేర్పరి	మాట యందు నేర్పరి	సప్తమీ తత్పురుషము

అకార నకారములు సమాసాది యందుండి వ్యతీరకార్థమున బోధించినచో 'నన్నీ తత్పురుషము' అంటారు.

ఉదా:- అనుచితము - ఉచితము కానిది.
 2) కర్మ ధారయ సమాసము:- విశేషణమునకు, విశేష్యము (నామ
 వాచకము) నకు ఏర్పడు సమాసము.

అ) విశేషణ ధారయ కర్మ ధారయ సమాసము:- విశేషణము ధారయ
 పదముగా కలది.

ఉదా:- పెద్ద గుఱ్ఱము - పెద్దదైన గుఱ్ఱము.

నీల మేఘము - నీలమైన మేఘము.

ఆ) విశేషణ ఉత్తరపద కర్మ ధారయ సమాసము:- విశేషణము ఉత్తర
 పదముగా కలది.

ఉదా:- బ్రాహ్మణ వృద్ధుడు - వృద్ధుడైన బ్రాహ్మణుడు.

శ్రుతిజ్ఞుడు - ఉత్తముడైన శ్రుతిజ్ఞుడు.

ఇ) విశేషణ ఉభయ పద కర్మ ధారయ సమాసము:- సమాసము అర్థం
 రెండు పదములూ విశేషణములుగా కల సమాసము

ఉదా:- శీతోష్ణము - శీతలము, ఉష్ణము బనది.

రాగ ద్వేషం - రాగము, ద్వేషము బనది.

ఈ) ఉపమాన ధారయ కర్మ ధారయ సమాసము:- ధారయ పదము
 ఉపమానముగాను, ఉత్తరపదము ఉపమేయముగాను ఉండే సమాసము.

ఉదా:- తేనె పలుకులు - తేనె వంటి పలుకులు

కుసుమ కోమలి - కుసుమము వంటి కోమలి

ఉ) ఉపమానోత్తరపద కర్మ ధారయ సమాసము:- ధారయ పదము ఉపమేయము
 గాను, ఉత్తరపదము ఉపమానము గానూ ఉండే సమాసము.

ఉదా:- చరణ కమలము - కమలము వంటి చరణములు

ముఖ విందము - అరవిందము వంటి ముఖము

ఊ) అవధారణ ధారయ కర్మ ధారయ సమాసము:- (లేక) కాకుంక సమాసము
 వివరణ:- అవధారణము అనగా ఒక వస్తువునందు మరొక
 వస్తువు యొక్క ధర్మాన్ని ఆరోపించుట. అట్టి అవధారణము, ధారయ
 పదముగా గల సమాసము.

ఉదా:- విద్య గంధం - విద్య అనే గంధం

కోపాగ్ని - కోపము అనే అగ్ని

బు) సంభావనా ధారయ కర్మ ధారయ సమాసము:-

వివరణ:- జాతి సంజ్ఞా వాచకము, ధారయ పదముగా గల సమాసము

ఉదా:- గంగానది - 'గంగ' అనే పేరు గల నది.